

LBRIS

We know
books

IONUȚ ȚENE

AVRAM IANCU

SECVENȚE BIOGRAFICE

Prefață de
Ioan-Aurel Pop,
Președintele Academiei Române

Cluj-Napoca, 2024

Cuprins

<i>Prefață</i> de Ioan-Aurel Pop	7
Avram Iancu suntem toți!.....	9
Un copil blondin de moț.....	12
Data nașterii lui Avram Iancu. O controversă istoriografică.....	21
Elev cu râvnă la învățătură.....	29
Student și poet la Cluj.....	36
Cum au încercat tinerii revoluționari maghiari să-l înșele pe Avram Iancu, în martie 1848, la Târgu Mureș	44
Adunarea din Duminica Tomii. Avram Iancu unește în acțiune ortodoxii și greco-catolicii pentru cauza națională.....	53
<i>Marșul lui Iancu</i> . Originile imnului românilor ardeleni de la 1848-1849	63
Revoluția Română de la 1848 a început la Cluj.....	73
A fluturat steagul Rusiei țariste pe Câmpia Libertății de la Blaj, pe 15 mai 1848? Controversă	77
Avram Iancu, „Craiul Munților”, se considera nepotul lui Horea, „Rex Daciae”	84
„Ministru de război” și comandant al armatei române din Ardeal la 1848-1849.....	87
Pe urmele Pelaghiei Roșu	95
Mărturii dramatice despre războiul civil din Ardeal de la 1849.....	98
Nefericitul deputat Ioan Dragoș – trădat de Lajos Kossuth și ucis de moți	104
Întâlnirea istorică dintre Avram Iancu și Nicolae Bălcescu din 1849	113
Cum l-au bătut și umilit austriecii pe Avram Iancu după Revoluția de la 1848-1849!.....	123
De ce l-au urât austriecii pe Avram Iancu? Cauza e recunoașterea din partea Țarului și a generalului rus Lüders.....	134

Reeditarea necenzurată a cărții lui Silviu Dragomir despre Avram Iancu clarifică aspectele Revoluției de la 1848-1849 din Ardeal!.....	142
Tristețea lui Avram Iancu.....	147
Avram Iancu – Crai al țării românești Transilvania.....	163
Caracterul creștin al armatei naționale a lui Avram Iancu la 1848-1849.....	172
Ioan Pop-Florantin scrie primul roman despre viața lui Avram Iancu. Este un document istoric!.....	179
Ultimele clipe ale eroului – 10 septembrie 1872.....	188
Înmormântarea lui Avram Iancu – un ceremonial al unității religioase a românilor din Ardeal (13 septembrie 1872).....	192
Enigma comorii lui Avram Iancu, descoperită la Vidra de Sus în 1897.....	200
Mărturii subiective și neverosimile despre Avram Iancu.....	206
Strateg militar de excepție.....	215
Avram Iancu – eroul interiorizat din filmul <i>Munții în flăcări</i> , realizat în 1980.....	229
Iubirile lui Avram Iancu.....	237
Săbiile lui Avram Iancu.....	246
Avram Iancu, privit cu empatie de un scriitor maghiar.....	255
Avram Iancu, Simion Bărnuțiu și masoneria.....	263
Scrisorile lui Avram Iancu – între epistolă și act administrativ românesc.....	273
Steagul de luptă – o dezbatere neclarificată.....	287
Avram Iancu și fluierile sale – un ciobănaș desprins din balada <i>Miorița</i>	294
<i>Bibliografie</i>	301
<i>Date despre autor</i>	309

Avram Iancu

suntem toți!

Întotdeauna m-a emoționat scandarea din tribunele stadioanelor de fotbal sau de la manifestările și evenimentele memoriale dedicate Crăișorului Munților: „Avram Iancu suntem toți!”. Este o formă de expresie a iubirii și recunoștinței românilor față de Avram Iancu, un erou care s-a luptat și jertfit pentru drepturile, libertățile și unitatea românilor opresați de trei imperii. Avram Iancu este un simbol viu al românilor, foarte actual prin lupta pentru libertate și drepturi sociale, care și astăzi naște istorii și legende. Românii l-au numit „Crai” pe Avram Iancu în focurile revoluției, recunoscându-i astfel calitatea de lider. La 200 de ani de la nașterea Crăișorului Munților, când anul 2024 a fost declarat oficial *Anul Avram Iancu*, am considerat că este o datorie să scriu o carte despre această remarcabilă personalitate a istoriei poporului român, care prin lupta sa pentru libertate și drepturi sociale s-a remarcat ca un erou național și european în anii revoluționari 1848-1849. Studiul meu nu se dorește a fi o monografie clasică, asemenea celor dedicate Crăișorului de către istorici consacrați, în ani jubiliari (astfel, de către Silviu Dragomir și Ioan Lupaș la 1924; sau de către Ștefan Pascu în 1972, la 150 de ani de la trecerea la cele veșnice a eroului), ci propune doar o perspectivă istoriografică trecută prin filtrul acumulărilor personale de ordin științific, care surprinde secvențe și momente importante din viața lui Avram Iancu. Am parcurs cu acribie bibliografia dedicată Crăișorului Munților și am abordat anumite momente și acțiuni din viața și lupta lui Avram Iancu într-o interpretare, sper eu, nouă. Nu am orgoliul să consider că am adus o înnoire documentară și arhivistică în aria scrierilor despre Avram Iancu, dar am încercat – sper

că am și reușit – să interpretez unele acțiuni, aspecte și secvențe din viața eroului dintr-o „altfel” de perspectivă, pe care unii cititori o pot considera ca fiind chiar inedită. Documente inedite e foarte greu să mai apară, dar o asemenea eventualitate nu este totuși exclusă. E posibil ca, atunci când se vor fi deschise toate arhivele militare de la Moscova despre campania generalului țarist Alexander von Lüders, din vara lui 1849, în Transilvania, să mai apară rapoarte secrete despre contactul dintre ofițerii ruși și Avram Iancu, comandantul românilor ardeleni. De asemenea, arhivele secrete ale ministerului de interne de la Viena despre Avram Iancu au fost cercetate la începutul anilor 1970 și au adus informații inedite despre urmărirea și persecutarea lui de către imperiali după 1849 și până la moarte. Aceste documente mi-au folosit în alcătuirea studiului de față, dar consider că, pe viitor, o eventuală reluare a cercetărilor asupra acestui fond arhivistic ar putea releva noi documente despre Avram Iancu (o lucrare de doctorat pe această temă ar fi necesară). Am scris cartea de față cu o empatie firească față de eroul de la 1848, într-un stil mai degrabă jurnalistic, fără să obosesc cititorul cu un exces de note de subsol, și, bineînțeles, într-o manieră proprie cărților popularizatoare de istorie. La 200 de ani, am dorit să prezint publicului larg o carte de autor despre Avram Iancu, nu despre o efigie inaccesibilă sau greu de „atins” și înțeles de către cititori, un compendiu sintetic despre o personalitate deosebită a istoriei românilor, a cărei luptă și ale cărei idealuri pentru libertate națională, dreptate socială și egalitate politico-economică trebuie să le înțelegem și să le urmăm. Am scris cartea pentru cititorul mediu, fără cunoștințe largi de istorie, dar și pentru cercetătorul istoric avizat. Sper să fie de folos publicului larg, de la elev, student și profesor la cercetătorul științific. Am creionat lucrarea pe baze documentare clasice, dar și recurgând la izvoare moderne de tipul celor propuse de istoriografia contemporană, în stilul Analelor sau al metodologiei istorice americane: mărturii orale, legende și scrieri literare sau chiar cinematografice

despre Avram Iancu. Am dorit să-i redau cititorului un Avram Iancu creionat – pe baza izvoarelor istorice și a experienței istoriografice proprii – prin prisma unui istoric român de azi. Veți descoperi aspecte și interpretări inedite din viața și din lupta pentru libertate și drepturi naționale sau sociale ale unui Avram Iancu readus cu acribie și cu empatie în atenția cititorului de astăzi. Am speranța că cititorul se va regăsi în năzuințele, idealurile, lupta și drama acestui erou român emblematic pentru istoria națiunii noastre și pentru „mersul revoluției în istoria românilor” (Nicolae Bălcescu). Prin această carte dedicată lui Avram Iancu, am dorit să ilustrez actualitatea acestui erou român în conștiințele românilor, dar și să scot în evidență valorile de dreptate, libertate, egalitate, toleranță și unitate, pentru care a luptat Crăișorul Munților. Avram Iancu a fost un spirit evoluat, un reprezentant al democrației epocii sale și, în același timp, un erou național și european. Avram Iancu reprezintă un model istoric foarte actual. Românii se recunosc în valorile promovate de el. Este un spirit al rezistenței și perenității românești în fața vicisitudinilor istoriei. Astfel, nu întâmplător, contemporanii se identifică cu acest erou la adunările comemorative și la cele aniversare dedicate Crăișorului, prin deja cunoscuta scandare: „Avram Iancu suntem toți!”.

Un copil blondin de moț

La începutul anilor 2000, împreună cu un prieten, poet clujean, am fost invitat de Societatea Culturală „Avram Iancu” și Despărțământul ASTRA Cluj la o manifestare comemorativă dedicată Crăișorului Munților în comuna sa natală, acum numită Avram Iancu, din Munții Apuseni. Parcurgerea drumului din beton care șerpuieste pe Valea Arieșului, cu dese treceri de cale ferată pentru celebra mocăniță cu locomotivă cu aburi, care încă în acei ani nu mai funcționa, a fost încântătoare, datorită peisajelor alpine și bucolice. A fost, pe de altă parte, și oboseitoare, din cauza curbelor ce le creau un vertij călătorilor din microbuzul pus la dispoziție de către o companie de transport locală. După ce am trecut de orașul Câmpeni, capitala „țopilor”, așa cum se numeau moții în zonă – de la o „terra tzopus”, un voievodat românesc prefeudal –, drumul a luat-o în sus, la o intersecție, spre comuna unde s-a născut Avram Iancu¹. Casa Memorială „Avram Iancu” te întâmpină în satul a cărui veche denumire este „Vidra de Sus”, un toponim (zoonim) după cunoscutul mamifer de apă dulce. Propriu-zis, casa lui Avram Iancu este lipită de șosea, în vechiul cătun Incești, cu spatele la Arieșul Mic și la celebrul munte de o frumusețe pitorească demnă de *Cântarea României* a lui Alecu Russo. Celebrarea dedicată lui Avram Iancu se desfășura pe la sfârșitul lunii iunie și o căldură înăbușitoare, nespecifică zonei montane, îi toropea pe cei care participau la eveniment îmbrăcați la costum și cravată: oficialități naționale, județene, locale, intelectuali din Cluj-Napoca și Câmpeni, asociații patriotice și numeroși profesori și elevi. Spre surprinderea celor prezenți, a

¹ Despre țopi, vezi articolul *Rubin Patiția, Țara Țopilor* de Vasile Șt. Tutula, în „Iancule Mare”, nr. 74/ iunie 2023, p. 9.

participat și Marian Munteanu la o ceremonie, după retragerea sa din activitatea publică în urma mineriadei din 1990. Manifestarea a început cu oficierea unei slujbe religioase, cu participarea unui sobor de preoți. Discursurile ocazionale specifice au dus la prelungirea manifestării, iar soarele, cu razele sale, ardea și mușca din fețele oamenilor. După încheierea manifestării, toată lumea s-a îndreptat spre locul de masă ad-hoc oferit de primăria locală. După un asemenea maraton festiv pe caniculă, mie și prietenului meu ne pierise foamea, așa că am coborât pe lângă curtea casei părintești a lui Avram Iancu, fiind atrași de răcoarea Arieșului Mic, care era de o limpezime de cleștar și curat de puteai bea apă direct din el. Apa trecea peste prunduri vijelios și pietrele erau rotunjite de frecarea milenară cu apa. În această apă, încă de pe timpurile dacilor și romanilor, se extrăgeau, prin curățarea nisipului și a pietrișului, pepite de aur. Moșii, cu cunoscuta sită *șaitroc*, scoteau aurul venit prin eroziune din inima pământului stâncos. În acest râu de munte, chiar înspre spatele casei lui Avram Iancu, vârtejul apei se domolea, formând o bulboană de apă limpede și calmă, adâncă, la vremea aceea, de vreo 1,30 metri. Ispita și căldura erau prea mari și, fără să stăm mult pe gânduri, ne-am dezbrăcat la slip și am intrat în apa rece de munte. Emoția era mare, de parcă intraserăm în apa Iordanului. Cu apa râului până la piept, m-am uitat spre casa Iancului și parcă o vedeam pe mama Crăișorului, numita Maria Gligor, sau „Maria mică” (era mică de statură), spălând ca femeile noastre din vechime, de la daci până la bunicile noastre, hainele și albiturile în apa râului, frecându-le și apoi izbindu-le de stâncile de pe mal. M-am întors de la spatele casei și am privit înălțătorul munte Piatra Albă cum odihnește ochiul cu pășunile sale verzi și pâlcuri de pădure, dar și cum zgârie cerul cu stâncile semețe. Și am avut sentimentul că aceste lucruri le privea copilul Avram Iancu, când mergea la scăldat, ca Nică al lui Creangă, de altfel ca toți copiii de români, în timp ce mama spăla rufele în albia Arieșului Mic. În apa rece, m-am cufundat în visare despre acel copil

blondin, născut din familie de iobagi înstăriți și devenit „advocat” și lider de necontestat al Revoluției române de la 1848-1849 din Transilvania. Istoricul Ioan Georgescu scria, într-o carte biografică din 1922, că Arieșul Mic mai era numit de localnici „Râu Mic”, iar casa Iancului, construită în stil moșesc și „bătrână” de peste o sută de ani, era străjuită de brazi tineri și de o inscripție la intrare care atesta că te afli în fața casei luptătorului revoluționar Avram Iancu².

Silviu Dragomir, în lucrarea sa dedicată Crăișorului Munților, descrie frumusețea locului, unde, toată vara, Avrămuț, împreună cu fratele său, mai mare cu doi ani, Ioan, se „bălăcea” în Arieșul Mic, în iaz, la moara veche sau lângă stavila Inceștilor. Prindeau cu mâna de sub pietre păstrăvi sau se inițiau în pescuitul cu undița. Cu puii de moți străbăteau frații cotloanele din lunca de sub Piatra Albă³. Personalitatea sa legendară este asociată azi, chiar și prin lege, cu titlul de *erou național*. Casa părintească (m-a impresionat când am văzut-o prima oară) a fost construită în cel mai pur stil moșesc, în jurul anului 1800, de părinții lui Avram Iancu, Alesandru și Maria. Era străjuită de brazi. Acoperișul moșesc țuguiat este specific arhitecturii montane. Este o casă clasică de munte, din piatră și lemn. A fost lăsată de Avram Iancu, prin testament, în 1850, „în folosul națiunii române”, împreună cu toată averea sa, spre a se întemeia o Academie de Drept: „[...] Voesc dară și hotărât dispun ca, după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul Națiunii, pentru ajutor la înființarea unei academii de drepturi, tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile Națiunii mele”. Potrivit actelor urbariale ale vremii, averea judeului domnesc și gornicului Alesandru Iancu înscrisa, în septembrie 1839, o casă nouă, „edificată splendid din material

² Ioan Georgescu, *Avram Iancu*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2000, p. 5 – carte reeditată după originalul din 1922.

³ Silviu Dragomir, *Avram Iancu. O viață de erou*, ediția a II-a, îngrijită de Ioan Bolovan și Sorin Șipoș, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024, p. 93.

de piatră și lemn și acoperită frumos cu scânduri”, și o alta mai mică, clădită de asemenea pe fundație de piatră, din lemn și acoperită tot cu scânduri. Gospodăria mai avea o cămară, un grâнар, o bucătărie de vară, un adăpost pentru lemne, un grajd, o coacină și cotețe, pentru animale și păsări⁴. Casa Memorială are două încăperi separate de un hol și păstrează o parte din mobilierul și decorațiunile originale, precum și obiecte personale ale lui Avram Iancu, între care se remarcă fluierul, săbiile, briciul și armele. Una dintre încăperi este camera familiei, o odaie unde pot fi admirate lavițe, o masă pe colț, un pat înalt moțesc, podișori, blide, icoane, lingurar, ștergare sau țesături de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cea de-a doua încăpere este mult mai spațioasă și adăpostește o sobă mare, un pat cu perine acoperit cu cergă moțească, leagănul atârnat de grindă al copilului. Aici pot fi admirate și obiecte casnice, între care linguri și furculițe de lemn sau un ceaun. Tot în această încăpere se află fluierul lui Avram Iancu și copia portretului acestuia pictat de Barbu Iscovescu. Și azi se poate observa leagănul țărănesc în care a fost legănat pruncul Avrămuț. E lucrat din nuiele împletite, acoperit cu un cearșaf din cânepă și cu învelitoare din lână seină învârstată cu negru⁵. În 1924, Casa Memorială a fost deschisă publicului, în cadrul unor manifestări prilejuite de comemorarea a 100 de ani de la nașterea lui Avram Iancu, manifestări organizate de Societatea ASTRA, la care a participat și regale Ferdinand I al României. Tot în 1924, Societatea ASTRA a construit anexele Casei Memoriale și a întemeiat o fundație formată din școală, bibliotecă și biserică, toate cuprinse, în prezent, în Complexul Muzeal „Avram Iancu”. Anexele casei cadrează pe trei laturi vechiul edificiu, armonizându-se cu acesta, având demisol și

⁴ Florian Dudaș, *Avram Iancu. Eroul românilor*, Editura Lumina, Oradea, 1993, pp. 8-9.

⁵ Valentin Borda, Viorica Dutcă, Traian Rus, *Avram Iancu și prefecții săi*, Casa de Editură „Petru Maior”, Târgu Mureș, 1997, pp. 26-27.

parter. În 1972, la inițiativa istoricului Ștefan Pascu, anexele casei nu au mai servit ca săli de clasă pentru școala primară din satul Incești. În acel an, la centenarul morții lui Avram Iancu, muzeul s-a reorganizat, realizându-se într-o anexă expoziții de istorie și etnografie. Sunt expuse fotografii, documente de familie, obiecte personale, tunul, săbiile și fluierul lui Iancu, arme, drapel. Aici sunt păstrate și certificatele sale școlare de la Gimnaziul Crăiesc din Zlatna, protocolul crăiesc în care se află înregistrat Avram Iancu, testamentul lui, documente referitoare la pregătirea și desfășurarea Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania. Trebuie să recunoaștem că istoricul clujean Ștefan Pascu s-a implicat în reamenajarea ca muzeu a casei memoriale dedicate Crăișorului Munților⁶. Cine vizitează casa memorială trebuie să-și închipuie casa inițială fără anexele transformate în muzeu. La acea vreme, era o casă de iobag fruntaș, pentru că Alesandru Iancu era jude și gornic și era respectat de oficialitățile districtuale. Când era copil, Avram Iancu a văzut multe judecăți și înțelegeri puse la cale de tatăl său, cu spirit de dreptate, spirit pe care l-a moștenit. Alesandru Iancu era respectat de moși. Pe de altă parte, era și gornic, un fel de pădurar, statut care îi asigură prosperitatea, deoarece aducea lemne din pădure, pe care le tăia și fasona, și le ducea mai departe la Zlatna sau la Brad și nu numai. Se scoteau atunci bani frumoși din lemn, ca și astăzi de altfel. Familia lui Avram Iancu avea și pământ. Stăpâna un lot iobăgesc format din 18 iugăre de pământ „arător” (un iugăr înseamnă puțin peste o jumătate de hectar) și 18 iugăre de fâneațe⁷. Dar Avram Iancu de tânăr avea dor de ducă, îi plăcea să cutreiere pădurile, la fel ca unui alt mare român, născut în partea cealaltă a țării, la Ipotești, poetul Mihai Eminescu. Cu băieții de iobagi, Avram Iancu mergea pe Dealul cu Melci și apoi la Cascada Pișoaia, care astăzi îi poartă numele (Cascada Iancului). Cascada Pișoaia este o impresionantă cădere de apă, de

⁶ Vezi Ștefan Pascu, *Avram Iancu*, Editura Meridiane, București, 1972, pp. 5-60.

⁷ Florian Dudaș, *op. cit.*, p. 9.

la peste 18 metri înălțime, situată peste drum de Dealul cu Melci. Este rezervație peisagistică, aflată pe un prag stâncos de calcare. În spatele cascadei se află o pădure de amestec conifere-foioase. Apele din zonă sunt bogate în calcar și dau naștere unor splendide formațiuni calcaroase, de vârstă paleozoică, formațiuni care accentuează spectaculozitatea locului. Lângă cascadă se găsesc trei bolovani gigantiți – sculptați de vreme – ce sporesc frumusețea locului și dau peisajului un aspect pitoresc deosebit. Poate sunt trovanți lăsați de urieși moștenire dacilor? Cascada Pișoaia e cunoscută și sub numele de „Cascada de la Vidra” (sat Nemești), dar localnicii, de câțiva ani, îi spun „Cascada Iancului”. În acest spațiu paradisiac, specific „spațiului mioritic” descris de poetul Lucian Blaga în cartea *Orizont și stil*, s-a născut Crăișorul Munților. Aceste peisaje frumoase au contribuit la formarea caracterului său, un caracter frumos și tare ca stânca. „Fecior bălai cu ochi albaștri, din negura vremurilor uitate, răesai acum îmbrăcat în haina strălucitoare a gloriei nepieritoare” – scria atât de poetic Vasile Goldiș la Centenarul Crăișorului⁸.

Frumusețea locurilor natale l-a inspirat pe Avram Iancu, care avea de copil ureche muzicală. În peregrinările sale prin sat, lui Avram Iancu îi plăcea să cânte nu numai din gură, ci și din frunză, din tulnic și fluier și din vioară sau flaut. Bucuros a fost Avrămuț de „voievodul țiganilor”, Cula Surdului, care sălășluia cu ceata lui pe pășunea familiei Iancu, numită „Celarul”, când într-o bună dimineață i-a adus băiatului un violoncel. Avrămuț, ca să nu-i supere pe părinții săi cu cele dintâi încercări muzicale, și-a zidit în Celar o colibă pe jumătate săpată în pământ, unde să se deprindă, fără să fie deranjat, în arta muzicală atât de dragă lui⁹. Sătenii îl vedeau pe Avrămuț, așa cum îl numeau părinții și prietenii, ca pe un copil

⁸ Vasile Goldiș, *Avram Iancu*, în „Transilvania”, anul 55, iulie 1924, nr. 7, p. 218.

⁹ Ștefan Manciulea, *Avram Iancu și Blajul*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2000, pp. 54-55.

cuminte, gânditor și scurt la vorbă, bun la inimă și mare la suflet¹⁰. Avram Iancu era un copil bălai, o trăsătură proprie copiilor de moți și românilor de la munte în general. Există interesanta mărturie a unei doamne (doamna Pipos, din Zlatna) care-i relatează lui Aron Densușianu că l-a cunoscut pe Avram Iancu pe când acesta avea 10 ani. „Era – spune ea – un băiat blond, blând și foarte modest. Am rămas înmărmurită când în revoluțiune aud deodată de numele lui atât de războinic”¹¹.

La vârsta de 22 de ani, Avram Iancu și-a păstrat înfățișarea blondină, conform mărturiilor colegilor de Tablă Regească de la Târgu Mureș. Iată cum îl cunoaște Iosif Sterca-Șuluțiu: „[...] student eminent, cu exterior plăcut, blondin, modest, cu inima deschisă, sincer și cu caracter, avea mult temperament, dar era foarte tolerant – față de alte națiuni și confesiuni –, apoi ținea mult la parola cuvântului dat”¹². De copil, Avram Iancu și-a șlefuit caracterul între modestie, blândețe, sinceritate și inteligență. Aceste trăsături de caracter împletite cu dragostea de dreptate l-au însoțit pe Avrămuș în lupta sa pentru drepturile românilor asupriți de nobilii maghiari și de regimul habsburgic. Cântecul și jocurile l-au însoțit pe acest copil „blondin”, făcându-l plăcut oamenilor locului. Avram Iancu, în copilărie, dar chiar și la maturitate, bătea (juca) cotca, lopta-pila (mingea) pe tăpșanele din Apusenii (mai ales la Vidra de Sus și Câmpeni) și era un jucător dexter (bun, abil). Tot Iosif Sterca-Șuluțiu, martor ocular al unei scene a vieții domestice a familiei Iancu, ni-l descrie pe Avram Iancu astfel: „[...] îmbrăcat în cămașă lungă, încins peste mijloc cu un șerpărel frumos cusut, cu pălăriuță neagră pe cap, împodobită cu ciucuri roșii, deosebit ca istețime”. Pe când era elev la școlile din Câmpeni, Zlatna și Cluj, tânărul Avram Iancu, cu

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Gelu Neamțu, *Avram Iancu*, în <https://www.itc-cluj.ro/capatana/valori/Portrete/iancu.htm>.

¹² *Ibidem*.

bucle blonde și ochi de culoare deschisă, a înlocuit straietele țărănești cu cele moderne, spre dezolarea mamei. În vacanțe însă îmbrăca din nou costumul de la țară, redevenind un tânăr moț asemenea celor rămași acasă. Lua parte, alături de părinți și de fratele său, la lucrarea ogoarelor, la tăiatul lemnelor, la cositul și adunatul fânului. Se amesteca în distracțiile copiilor, distrându-se și el asemenea lor. Vioi și vesel, sănătos și optimist, era cel mai bun jucător cu mingea. După cum era și temerar la nevoie, așa cum s-a dovedit într-o zi de vară la iazul Gligoreștilor. Anume, se spune că iazul de la moara Inceștilor era pe acele vremuri foarte adânc. Intrând în el în miez de vară la scaldă, băieții nu cutezau să se depărteze prea mult de mal. S-a întâmplat însă odată că un băiat, de vreo 12 ani, vrând să-și arate curajul, a sărit în vâltoare. Când au văzut că vârtejul îl trage, iar el începe să înghită apă și se scufundă, au rămas incremențiți de spaimă. Într-un târziu, dezmeticindu-se, au început a striga după ajutor. Avrămuș, calm, i-a întins celui în primejdie bățul undiței, scăpându-l astfel de la moarte¹³. În crângul Incești, unde era casa părintească a lui Avram Iancu, s-a identificat liderul moților cu spiritul și tradițiile locului. Și pentru el, zicala românească „codru-i frate cu românul” era o *forma mentis*. Moții, pe care Iancu i-a iubit mult și care l-au înțeles cel mai bine, l-au și descris așa cum era în copilărie și așa a rămas în conștiința lor până astăzi: „Un copil vioi și vesel, plin de spirit, dar cu caracterul și temperamentul singular al moților, gânditor și scurt la vorbă, cu inima nobilă și sinceră. A îndrăgit de mic muzica și cântatul și știa să cânte frumos din gură, din frunză, tulnic, fluiet, violină și flaut”¹⁴. Tatăl lui Iancu, gospodarul Alesandru, era gornic și jude domnesc, un iobag înstărit, căruia localnicii îi spuneau „tata”, pentru influența sa față de

¹³ Prof. Marinela Chirișescu, *Avram Iancu, fiu al satului Vidra de Sus*, în „Condeiful Ardelean”, nr. 498, 13 septembrie 2023.

¹⁴ https://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Avram_Iancu; vezi și Ștefan Pascu, *op. cit.*